

γικής, τής απρόσωπης σκέψης που σκέπτεται, τι άλλος ο κόσμος σκέπτεται, ή που αποφασίζει να μη σκεφθῇ παρὰ μόνο αυτό, και που πιστεύει στο κάτω — κάτω τής γροφῆς πῶς ἀκριβῶς αὐτὸ πρέπει νὰ σκέπτεται, ἐπιφυλασσόμενος νὰ τὸ ἀποδείξει ὅπως καιεῖς ἄλλος δὲ θὰ μπορούσε.

Εὐκόλα φαν ἄξεστε τώρα πῶς ἡ ἠθική του εἶναι ἀρκετὰ χαλαρή.

Πράγματι ἡ ἠθική εἶναι προσπάθεια που ὁ ἄνθρωπος καταβιβάζει, γιὰ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ φυσικὸ του ἐγωϊσμό, ἀπὸ τὴν ὑποβολὴν τοῦ συμφέροντός του, καὶ οἱ μέτριες ιδέες εἶναι καθαρῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν σκέψεων, που οἱ ἄνθρωποι ἔκαναν, γιὰ τὸ συμφέρον τους πάντα, ἐννοεῖται.

Ἐπομένως οἱ ιδέες τῆς μεσαιᾶς τάξης κάθε ἐποχῆς καταλήγουν σὲ μιὰν ἠθική, πὺ δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἀξιοκατάκριτη, ἀλλὰ που δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἥρωϊκό, τὸ ὑψηλό, τὸ εὐγενικό, τὸ γενναῖο, τὸ ὁραῖο.

Αὐτὴ τὴν ἠθική ἀκριβῶς πῆρε ὁ Μ. γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, δηλ. δανείστηκε ἀπὸ τὸ κοινὸ του καὶ τοῦ τὴν ἐπέστρεψε καὶ τοῦ τὴν ἀνταπέδωσε. Ἀλλὰ εἶναι μιὰ ἠθική πολὺ χαμηλή. Εἶναι ὅπως λέγουν: ἠθινὸς ἐκ πείρας. Ἀλλὰ οἷς παρκαλῶ ἡ πείρα εἶναι ἠθική; Δὲν εἶναι καθόλου, ἀφοῦ εἶναι ἀπογοητευτική.

Λοιπὸν ὁ Μ. δὲν εἶναι ἀνῆθικος· ἀπ' αὐτὸ δὲν ἔχει ἠθική. Δὲ διαφθερεῖ, ἀλλὰ καὶ δὲν καλύτερεῖται. Ἡ κοινωνία που θὰ εἶχε τὸ Μ. γιὰ ὁδηγὸ καὶ που θ' ἀκολουθοῦσε πιστὰ τὴν διδασκαλίαν του, δὲ θὰ εἶταν ἀξιοκατάκριτη, δὲ θὰ εἶταν καὶ πολὺ κακή, θ' εἶταν μάλιστα ἀρκετὰ λογική, ἀλλὰ θὰ εἶταν ἡ πιὸ περὶ κοινωνία τοῦ κόσμου.

Ὁ Σαίντ—Μαζὲ λέγει κάπου γιὰ τὸ Μ. τὰ ἑξῆς: «Τὸ ν' ἀγαπᾷ τὸ Μ. εἶναι σὰ νὰ μισεῖς τὴν ὑποκρισίαν, κάθε προσποίηση, κάθε τι ἐξεζητημένο καὶ ἀφύσικο, κάθε τι σχολαστικόν».

Εἶναι πολὺ σωτὸ αὐτὸ καὶ πολὺ σωστό. Ἀλλὰ ἐγὼ δὲ λέγω νὰ μισεῖς τὸ Μ., μόνο νὰ προσφυλάγεις τὴ συνείδησίν σου ἀπὸ τὸ Μ. καὶ νὰ μὴν ἀφήνεις αὐτόν νὰ σ' ὀδηγῇ. Λέγω νὰ μισῇ τὴ μετρία ἠθική, τὸν ἐγωϊσμό που κρύβεται στὴν κοινὴ λογική, τὸ συμφέρον, εἴαν οὖν τὸ προτείνου· ἐννοεῖται ὅς τὸ ἰδανικὸ τοῦ ἔντιμου πολίτη, τὴν ταπεινότητα καὶ τὴν πενιχρότητα, τὸν παιδικίστιον φόβο γιὰ τὸ γελοῖο, τὴ φρόνιμη ζωὴ, τὴν προβλεπτική καὶ λίγο ἄναντρη, καὶ τὴν προτάσεις τοῦ ν' ἀπομακρύνεις ἀπὸ κοντὶ σου κάθε ἰδανικὸ καὶ κάθε τι, που ἔστω καὶ ἀπὸ μακριὰ πορομοιάζει μ' αὐτό.

Αὐτὸ σοῦ λέγω νὰ μισεῖς.

Ἡ τέχνη τοῦ Μ. κωμωδία—τραγωδία. Χαρακτήρας στὴ γέννησίν του, που ὁλοένα χειροτερεύει, κ' εἶται μᾶς δίνει τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κάθε πάθους στὸ κάθε ἔργο του. Δὲν εἶναι καὶ πολὺ ἐπιδέξιος. Κάποτε θαρρεῖς βαρύνεται. Ἐχει καὶ λάθην ἀκόμα στὴν ἔκφραση.

«Ἀκόμα μιὰ φορὰ τὸν βρῶσκω μεγάλο» λέει ὁ Φανελέν γιὰ τὸ Μ. καὶ ἂν ἀκόμη πολλοὶ αἰῶνες περάσουν, πάντα θὰ τὸν βρῶσκω μεγάλο. Μικροῖ νὰ μὴν ἀγαπᾷ κανεῖς τὴν περισσότρεψιν ἀπὸ τὴν ιδέαν του, τὴν ἠθικήν του. Μὰ καὶ ὁ λογικὸς ἄνθρωπος καὶ ὁ ἔντιμος θάχων πολὺν λάθος ἂν ζητοῦσαν τὴν ιδέαν που θὰ τὸν καθωδηγοῦσαν στὴ ζωὴ τους καὶ τὴν ἠθικήν τους σ' ἓνα κωμικὸ συγγράμμα.

Πρέπει κανεῖς νὰ ζητᾷ σ' αὐτὸν χαρακτήρες, ζωγραφίαν ἡθῶν καὶ σκηνές κωμωδίας διασκεδαστικές, καὶ νὰ πᾶει ἀπὸ αὐτοῦ νὸ ζητήσει τὴν καθωδηγητικὴν σὴν ζωὴν του.

Ἀπὸ ἓνα κωμικὸ ποιητὴ ἔκείνο που πρέπει νὰ ζητήσει κανεῖς εἶναι νὰ μὴν εἶναι ἀνῆθικος καὶ ἐπιβλαβής. Ἀκριβῶς ἀπέδειξα πῶς ὁ Μ. δὲν εἶναι τέτοιος.

Παραδέχομαι μάλιστα πῶς ὁ καθεὶς ἔπρεπε νὰ τρεῖ στὸν κωμικὸ ποιητὴ. «Δότες μὲν τὴν ἠθικήν τῆς πείρας. Εἶναι ἀνῆθικη, τὸ ξαίρω. Ἀλλὰ ἔχω ἀνάγκην, ἀλλὰ θελω νὰ μοῦ ζωγραφίσουν τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ μοῦ ὑποδείξουν τὰ διδάγματα που πρέπει νὰ βγάλω ἀπ' αὐτή. Δὲ σκοπεῖω νὰ τ' ἀκολουθήσω, φυσικά, μὴ θέλω νὰ γινώσκω τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ιδέαν που τὰ μέτρια ἀνείματα συμπεριφέρον καὶ διδάσκονται ἀπ' αὐτὴν γιὰ νὰ μπορῶ νὰ ἀντιδράσω σ' αὐτὴ τὴν πραγματικότητα, γνωρίζοντας τὰ πράγματα καὶ ὅχι κατὰ τύχην, καὶ γιὰ νὰ ξεχωρίσω ἀπ' αὐτὰ τοὺς τύπους ἀπὸ ἔξυπνάδα, καὶ ὅχι ἀπὸ ἰδιοτροπία. Δότες μου ὅλη τὴν πείρα καὶ ὅλα τὰς τὰ διδάγματα».

Ἀπὸ ἄλλους καὶ ἀπὸ τὴν ἑαυτοῦ μου θὰ ζητήσω τὰ μαθήματα καὶ τὴν ὑποβολήν, που βοηθοῦν ν' ἀνυψωθῶ λίγο πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ ἐπίπεδόν αὐτό, καὶ νὰ γίνω, ἂν ὄχι ὑπεράνθρωπος, τοῦλάχιστον ὅμως καλύτερος ἀπὸ τὸ Χρυσὸν καὶ τὸν Κλειάνθη.

EMILE FAGUET

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΛΑΣΗ

ΣΤΗΝ ΟΞΩΠΟΡΤΑ

Με τοὺς τίτλους αὐτοὺς δημοσιεύθηκε στὴν «Ἑργατική» τοῦ Βόλου (16 Ἰανουαρίου 1922, σελ. 1) τὸ παρακάτω ἄρθρον, που τὸ ἐκαστοπώνουμε καὶ μετς γιὰ τὴν ἀντίχρησιν του βρῶσκω κάπως πρὸ πλατιά καὶ πρὸ ἀληθινὰ τὴ σημασίαν τοῦ μικροῦ αὐτοῦ σκηνικοῦ ἔργου.

Ἄν καὶ οἱ «ἐρασιτέχνες» μᾶς ἀγνόησαν ἐλότεια, δηλαδὴ θέλησαν καὶ ἀγνόησαν τὴν «Ἑργατικήν», ἐν τούτοις ἡμεῖς δὲν τοὺς ἀνταποδίδουμε τὰ ἴδια. Ἀλλῶς τε δικαιοδοχοῦνται. Μποροῦν νὰ λογαριάζουν γιὰ ἐφημερίδα ἓνα μπολσεβικικὸ ὄργανον;

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι λίγο ἀργὰ ἐρχόμαστε νὰ τοὺς κρίνουμε. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ κάνουμε ἐξεπότηδες. Ἀφῆ.

σαμε να περάσει, ο ένθουσιασμός τους, να σδυστεί ή κακή έντύπωσή τους απ' τους θύμους των άστικών μας έφημερίδων και τους κριτικούς τους. Οι κριτικοί των έφημερίδων αυτών τους ανέδρασαν στα μεσοούρα να, και τους είπανε ποιός λίγο ποιός πολύ, ότι ή παράστασή τους σημείωσε «πλήρη ή τέλεια έπιτυχία.»

Καθώς θα κατάλαβε ή άναγνώστης πρόκειται για τή θεατρική τους παράσταση που δώσανε την περασμένη βδομάδα και ειδικώς για τὸ δράμα που έπαιξαν. Έπαιξαν τὸ δράμα «Στὴν έξώπορτα» τοῦ Ταγκοπούλου, που είναι ένα δράμα σοσιαλιστικό. Νά ή υπόθεσή του με λίγες λέξεις :

Ὁ κ. Βουρλᾶς και ή Αίνα αγαπήθηκαν και έκαναν και παιδί, χωρίς να έχουν παντρευτή. Ὁ κ. Βουρλᾶς ὅμως αφήνει τή Αίνα, επειδή εἶνε φτωχή και παντρεύεται μιάν ἄλλη πλούσια.

Στις κουβέντες που κάνουν ο Βουρλᾶς με τή Αίνα, ο συγγραφέας βάνει τέτοιες φράσεις ὥστε χτυπιέται ἀπὸ θεμελιούς ή ἀνήθικη άστική αἰσχύνη και ο ἀνήθικος γάμος της, που αγοράζεται και αὐτός με τὰ λεφτά, κι ὁλόκαιρη ή άστική κοινωνία. Χτυπιούνται οί νόμοι, που προστατεύουν τήν ἀτιμία και τήν ἀδικία, εἶταν κρύβεται σὲ ψηλά μέγαλα. Κι ακόμα, με τήν παρένθεση μερικῶν έργων ο συγγραφέας τοὺς καλεῖ νά οργανωθοῦν νά σηκωθοῦν και νά γκρεμίσουν τήν ἀτιμία και τήν ἀνθρωπικότητα της σημερινῆς κοινωνίας,

Δὲν θά κρίνουμε ἐδῶ πέρα τὸ ἔργο. Θά κρίνουμε μόνο ἂν πέτυχε ή παράστασή του απ' τοὺς έρασιτέχνες, ή όχι.

Διαφωνώντας με ἄλλους τοὺς κριτικούς των άστικῶν μας έφημερίδων, λέμε πῶς ή παράσταση της «έξώπορτας» ἀπέτυχε θριαμβευτικά. Καί εξηγιώμαστε.

Έφόσον πρόκειται για τήν τέχνη στο θέατρο, και μάλιστα για τή σοσιαλιστική τέχνη, τότε μονάχα μπορούμε νά πούμε ότι σημειώθηκε έπιτυχία, εἶταν τὸ κοινὸ που παρακολούθησε τὸ σοσιαλιστικὸ αὐτὸ ἔργο σχημάτισε τέτοιες ψυχολογικές παραστάσεις, που ὑπολογίζει ο συγγραφέας. Ὁ συγγραφέας, πολύ σωστά, βάνει ἔλα τὰ δυνατά του, ἔλα τὰ μέσα της τέχνης, απ' τὸ σκηνικὸ διάκοσμο και τήν ἐκλογή των ἡρώων (ἀφήνουμε τήν ἐκλογή της υπόθεσης, γιατί ἀπὸ εἶνε τὸ πρῶτο που ἔχει νά κάνει) ὡς τοὺς διαλόγους των και κινήσεις των, ὥστε νά γεννηθῇ στήν ψυχὴ τοῦ θεατῆ ή ἀγανάχτηση, νά τοῦ ὑποβάλῃ μιάν ἐπαναστατική ψυχολογία, τέτοια που νά τὸν ἀναγκάσει νά παρακολουθήσῃ τὸν μεγάλον ἀγῶνα των προλεταρίων και νά ἐξελιχτῇ σὲ ἐπαναστάτη, σὲ ἀγωνιστή, σὲ κομμουνιστή. Ἀπὸ ἐπιδιώκει ἀσφαλῶς ο σοσιαλιστὴς συγγραφέας. Κι' ἂν τὸ κατορθώσουν ἀπὸ οί ἡθοποιοί τοὺς ἀξίζουν πολλὰ μπράβο.

Ἄς πούμε πόσο πέτυχαν αὐτὰ στήν παράσταση

των έρασιτεχνῶν. Πρῶτα με τὸ διάλογο της Αίνα και των ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ» που τήνε χλευάζουν και τήν περιπαίζουν και δὲν καταλαβαίνουν τὰ βαθυστόχαστα λόγια της, ο συγγραφέας δὲ θέλει νά κάνει νά γελάσουν οί θεατές του. Τ' ἀντίθετο μάλιστα. Θέλει νά δείξῃ σὲ τι διανοητικὸ ἐπίπεδο βρῖσκει τή μάζα, τι ἀπενέκρωση ψυχικὴ ἔχουν οί προλετάριοι, νά ἀγαναχτήσῃ περισσότερο ο θεατῆς, και νά τραβήξῃ μόλις ἀφήσῃ τὸ θέατρο στὰ ἐργατικά χαμόσιπτα και στὰ εργοστάσια, κηρύχοντας τὸ ξύπνημα για τήν ἀπολύτρωση. Ἀλλὰ σ' ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ δράματος, τὸ κοινὸ που τὸ παρακολούθησε γελάει. Ἐπίσης εἶταν παρουσιάζεται ο χωροφύλακας, στιγμή που κλωτσώπατονται οί άστικοί νόμοι, τὸ ἴδιο κοινὸ ἐπίσης γελάει. Καί πολλὰ ἄλλα τέτοια, που ἔποιος παρακολούθησε τήν παράσταση τὰ θυμάται. Γιατὸ ἀκριβῶς λέμε ότι ή παράσταση των έρασιτεχνῶν (πρόκειται ειδικῶς για τήν «έξώπορτα») ἀπέτυχε ὁλότελα.

Βέβαια τὸ κοινὸ που μαζεύτηκε τέτοιο εἶναι. Παρακολούθησαν σοσιαλιστικὸ ἔργο οί ἔμποροι, οί μπακάληδες, οί ἐπιστήμονες που ἔχουν ἴδια μ' αὐτοὺς ψυχολογία κ' αἰσθητική. Καί βέβαια ἀπὸ τοί ἔπρεπε νά γελάσουν. Για νά δείξουν τήν τέλεια ψυχικὴ τους ἐξουθένωση. Ἀντὶ νά κρύψουν τὰ μοῦτρά τους ἀπὸ ντροπὴ γιατί οί ἀτιμίες ἀπὸ τὴν κάθε μέρα κάθε ὥρα παρουσιάζονται στήν κοινωνία τους, ἀπὸ τοί γελοῦν. Μήπως ξαίρανε τίποτε ἄλλο νά κάνουν; Γελοῦν εἶταν κλέβουν τή δουλειὰ τοῦ ἐργάτη. Γελοῦν εἶταν τὸν κρατοῦν ἐπίτηδες ἀμόρφωτο. Γελοῦν εἶταν στέλνουν στὰ μέτωπα τοὺς φτωχοὺς, για νά αὐξήσουν ἀπὸ τοί τὰ κεφάλαιά τους.

Δὲν μπορούμε ποτὲς νά παραδεχτοῦμε, ότι ἐπιτυχία ἐνὸς θεατρικοῦ ἔργου εἶναι τὸ νά παίζουν καλὰ οί ἡθοποιοί τοὺς ρόλους των. Γιατὶ τότε ή θεατρικὴ τέχνη, παίρνει για σκοπὸ της τήν ἀνάδειξη ἡθοποιῶν. Καί μάλιστα εἶταν ἡθοποιοί εἶναι οί «έρασι τέχνες».

Και ρωτᾶμε : Πόση ἐπιτυχία θά εἶχε τὸ σοσιαλιστικὸ ἀπὸ ἔργο ἂν τὸ παρακολουθοῦσαν ἐργάτες; Πόσο θά ξεπληρώνονταν ο πραγματικὸς σκοπὸς της τέχνης; Πόσο οί «έρασιτέχνες» θά φαίνονταν για πραγματικοί «ίερείς» της τέχνης;

Ἀλλὰ ξεχάσαμε. Οί «έρασιτέχνες» άστοι κι αὐτοί, με άστική ψυχολογία, δὲν πολυενδιαφέρονται για τήν τέχνη. Ἀπλούστατα τὸ κάνουν για νά περνοῦνε τὸν καιρὸ τους, και για νά ρεκλαμάρουν τοὺς μεγαλοαφεντάδες μας. Ἀλλὰ γιατὸ δὲν ἔπρεπε ν' ἀσχοληθοῦμε μ' αὐτοὺς.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΤΡΙΝΚΟΥΛΟΣ